

стратегію та поведінку, що фактично межувала з правовим свавіллям. І лише у 2021 році діяльність таких учасників ринку споживчого кредитування було частково унормовано [2].

В загальному треба визнати, що станом на початок відкритої агресії проти України у сегменті споживчих кредитів накопичилося багато проблем. І на рівні його інституційної структури, і на рівні стратегій банків та небанківських фінансових установ, і на рівні доходів існуючих та потенційних позичальників. Очевидно, що з 24 лютого 2022 року вказані проблеми тільки загострилися. В перші місяці вторгнення стався потужний відтік населення з України, в умовах, що склалися на той час, абсолютна більшість позичальників об'єктивно не могли виконати свої зобов'язання за кредитними договорами. Зазначимо, що Національний банк України досить оперативно відреагував на сформовані виклики і спробував унормувати відносини між позичальниками та кредитними установами в умовах воєнного стану [3]. Проте, варто підкреслити, що основні положення зазначеного документу мають рекомендаційний характер.

Цілком зрозуміло, що з початком військовий дій обсяг ринку споживчого кредитування скоротилися. Так, обсяги ринку (у банківському сегменті) у 2021 році становили 214,1 млрд. грн., у 2022 році аналогічний показник склав 188,6 млрд. грн. [4]. В перші місяці після відкритого вторгнення споживче кредитування було фактично заморожене, трохи пізніше банки, а за ними і небанківські фінансові установи оговталися та поступово відновили роботу на цьому сегменті. Втім, на ринку не тільки збереглися ті численні «провали», які існували ще до лютого 2022 року, але й з'явилися нові, викликані війною в нашій державі. Разом з тим, у 2023 та за першу половину 2024 року сегмент банківського споживчого кредитування зріс до 218,5 млрд. грн. [4]. Сприймати такі оптимістичні дані варто з певними застереженнями, адже ні макрофінансові дисбаланси, ні ключові проблеми ринку споживчого кредитування нікуди не ділися. Відповідно, держава має сконцентрувати свої зусилля на формуванні такого інституційного середовища, яка б максимально нівелювало прояви впливу негативних факторів.

Література:

1. Чайковський Я. Сучасний стан та перспективи розвитку банківського кредитування. *Банківська справа*. 2005. № 2. С. 36–47.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту боржників при врегулюванні простроченої заборгованості» № 1349-IX від 19.03.2021 р.
3. Щодо обслуговування споживчих кредитів. Лист Національного банку України № 21-0013/27762. від 14.04.2022 р.
4. Грошово-кредитна статистика. *Національний банк України*. URL.: www.bank.gov.ua.

Тарасов В.

аспірант кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор кафедри фінансів імені Віктора Федосова Опарін В.М.

БОРГОВА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ – ОСОБЛИВОСТІ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання боргової політики в Україні вже давно вийшло за межі суто фінансової та економічної проблематики. З того часу, як Україна здійснила перші запозичення, представники українського політикуму вперто і послідовно спекують на цій тематиці. Нині складно уявити політика всеукраїнського масштабу, який би не висловився «за» чи «проти» співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, або щодо обсягів державного боргу та його співвідношення з ВВП.

Але події лютого 2022 року змінили погляд на це питання докорінним чином. Україна зіткнулася з безпрецедентними викликами у сфері національної безпеки та оборони, які визначені зовнішньою агресією. Але ведення бойових дій передбачає і відповідне зростання витрат за цими статтями державного бюджету. При цьому таке збільшення є безпрецедентним з точки зору бюджетної політики в Україні.

Зрозуміло, що проблеми у борговій політиці України виникли не у лютому 2022 році. Як зазначають провідні вітчизняні вчені, ключові диспропорції у цій сфері супроводжували нашу державу протягом десятиліть [1-3]. У воєнний 2022 рік наша держава входила з такими показниками: державний борг України становив 84,8 % від ВВП; дефіцит зведеного бюджету становив 20,4 % ВВП, загальна сума державного та гарантовано державою боргу складала 2 672,02 млрд. грн. або 97,95 млрд. дол. США [4]. Зрозуміло, що такі показники викликали значне занепокоєння як серед можновладців, так і в експертному середовищі та серед пересічних громадян.

Значне нарощування витрат на національну оборону та безпеку стало багато в чому можливим за рахунок фінансової допомоги країн-партнерів. Як податкові, так і неподаткові надходження в умовах, коли ВВП скоротився протягом 2022 року на 30,4 %, об'єктивно не могли сформувати необхідну фінансову базу для видаткової частини бюджету. Так, стаття «Офіційні трансферти від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ» у бюджеті 2022 року склала 481,1 млрд. грн., тоді як фактичні доходи державного бюджету за цей рік становили 1787,7 млрд. грн. [5] Зазначимо, що у 2022 році співвідношення державного боргу до ВВП склало 89,0 %, у 2023 – 84,8 %.

Оцінюючи боргову політику в Україні в умовах воєнного стану треба виходити з об'єктивного стану речей – нині наша держава лише обмежено може фінансувати власні видатки, тому без зовнішньої допомоги на актуальному етапі розвитку ніяк не обійтися. В той же час, без врахування проблематики боргової стійкості Україна досить швидко може зіштовхнутися з багатьма проблемами в обслуговуванні боргових платежів. Тобто нині потрібен розумний компроміс між ризиками боргової політики та необхідності фінансування державних витрат, насамперед, пов'язаних з національною безпекою та обороною. Також важливим кроком у середньостроковій перспективі має зміна структури державного боргу – в сторону збільшення питомої ваги внутрішнього боргу. Досвід розміщення «військових облігацій», в тому числі – серед населення, свідчить про існування значного потенціалу у цій сфері.

В загальному треба визнати, що зараз боргова політика в Україні реалізується з врахуванням першочерговості здійснення витрат на сектор національної безпеки та оборони. В період повоєнного відновлення серед пріоритетів буде і відновлення інфраструктури, яка зазнає сильних руйнувань під час війни. Це визначить і необхідність трансформації механізмів управління державним боргом в Україні.

Література:

1. Митрофанова А. Боргова стійкість України: стан, проблеми та політика. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 105-111.
2. Бенч Л. Боргова політика в Україні: концептуальні засади та прагматичні аспекти. *Фінанси, облік і аудит*. Київ : КНЕУ, 2018. Вип. 1. С. 7–20.
3. Єрмоленко О., Коковіхіна О., Лисьонкова Н. (2023). Боргова стійкість України: теоретична та практична складова. *Економічний простір*. 2023. №185, 32-36.
4. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України (станом на 31.12.2021). *Міністерство фінансів України*. URL.: www.mof.gov.ua.
5. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2022 рік

Шваб О.

аспірант кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів імені В. Федосова Буряченко А.Є.

**ПЕРЕДУМОВИ ПОШИРЕННЯ ФАКТОРИНГУ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЕКОНОМІЦІ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Початок відкритої агресії проти України у лютому 2022 року визначив формування значних викликів для українського бізнесу. В частини підприємств повністю або частково були знищені виробничі фонди, інші бізнес-одиниці були змушені пройти через релокацію, відбулося порушення звичних ланцюгів створення вартості. В підсумку чи не увесь український бізнес трансформував власні корпоративні стратегії та їх функціональні складники. Більше того, на усіх рівнях фінансової системи було сформовано значний дефіцит капіталу, що ще більше ускладнило процеси в національній економіці. Якщо у публічних фінансах такий дефіцит вдається покривати переважно за рахунок зовнішніх надходжень, то для приватного сектору такий шлях фактично закрито. В цих умовах постає питання про формування стійких зв'язків між фінансовим сектором та бізнесом.

В загальному зазначимо, що, події лютого 2022 року стали справді шоковими для українського бізнесу. Проте, як показав подальший розвиток подій, багато підприємців навіть в таких умовах окремі підприємці змогли налагодити ефективну роботу. В багатьох дослідженнях, присвячених цьому питанню підкреслюється, що вітчизняний бізнес виявив значну стійкість та адаптивність до роботи в умовах війни [1]. В передвоєнні роки ключовими проблемами для бізнесу були: непрогнозованість дій держави, як регулятора; корупція в органах влади; високий рівень податкових та митних зборів; недостатній рівень фінансової інклюзії [2-3]. З початком відкритої агресії сюди додалися значні проблеми, пов'язані з відтоком персоналу, та, очевидно, безпекові питання.